THE ISRAELITE.
DER YID.
The First and Only Jewish Weekly in the Entire Dominion of Canada.

THE ISRAELITE PUBLISHING COMP.
B. GOLDSTEIN, Editor.
796 Main St. Phone St. Jonh 2213
Winnipeg, Man.

Subscription: 1 Year $1.00.

Thursday, June 20th, 1912.

העלפט דעם אימיגראנט.

מיט א מאנאטען פיער צוריק האט זיך דא נעגרינדעט א פעראיין מיט'ן נאמען „היברו אימיגריישאן פראגרעסיוו סאסייעטי אף וויניפעג". דער פעראיין, זאגט מען אונז, האט דעם צוועק צו העלפען דעם אימיגראנט אריינצוקומען אין לאנד אריין. דער פעראיין האט אויך אנדערע פליכטען, אבער שוין דער איינער דערמאהנטער צוועק איז פאר אונז גענוג געווען זיך צו פעראינטערעסירען מיט דעם פעראיין; דערצו האבען אונז אויך גענויט די בריעף וואס מיר האבען אריינגעקראגען פון אונזערע לעזער, נאכפרעגענדיג זיך אויף דעם פעראיין.

אויף זייערען א מיטינג האבען מיר זיך דערוואוסט אז דער פעראיין צעהלט בסך הכל א 60 מעמבערס און ווען מיר האבען זיי געפרעגט וואס זיי האבען פאר דער צייט פון זייער עקזיסטענץ אויפגעטהאן, האבען זיי אונז אנגעוויזען עטליכע פאקטען וואס וועלען ניט איבעריג זיין צו פערעפענטליכען: אום ערב פסח איז אנגעקומען אהער א פרוי מיט פינף קינדער, איהר מאן איז אין א קאנטרי, און ווייל זי האט ניט געהאט ווער עס זאל זי אראבנעהמען, האט עס געהאלטען ביי צוריקשיקען זי, מיט די קינדער.

אויף איין מינוט טראכט זיך אריין אין דער לאגע פון דער אידישער פרוי, די מאמע פון 5 פיצלעך קינדער וואס האט געוואנעלט פון איהר היים אום צו קומען צו איהר מאן, צום פאטער פון איהרע קינדערלעך אויף פסח, און דא ווען זי האט שוין קוים דערלעבט אנצוקומען בשלום קיין וויניפעג, איז דורך א טעות ניטא דער מאן און אט איז אוועק א טאג, צוויי — און די פרוי מוז צוריק געשיקט ווערען.

און אין דיעזען מאמענט יאווען זיך צוויי מעמבערס פון פעראיין (מר. לודוויג און מר. צימערמאן) און מען נעהמט די פרוי ארויס פון איהר גהינום און מען לאזט זי אב אויף דער פרייער אמעריקא און מען פארנישט איהר נאך אויס א רום.

און אט איז נאך איין פאקט: א פרוי קומט אן קיין העמערסאן און זאגט אז זי פאהרט צו'ן איהר פאטער. דער פאטער קומט זי אראבנעהמען און עס שטעלט זיך ארויס אז דער טאטע איז יונגער מיט א פאאר יאהר פון דער טאכטער — וויל מען זי צוריקשיקען. דערוואוסט זיך פון דער געשיכטע די „היברו אימיגריישאן פראגרעסיוו סאסייעטי", דער פרעזידענט לעגט אוועק אלעס אן א זייט און — בקיצור מען האט די פרוי אריינגעלאזט אין לאנד.

און אט האט איהר נאך איין פאקט: א אידישער אימיגראנט ב. וועקסלער קומט אן קיין האליפאקס, עס פעהלען איהם אויס 15 דאלאר, האט ער גראד דא א קרוב, דער היגער קרוב האט אבער קיין 15 דאלאר ניט געהאט, לויפט מען צום פרעזידענט פון דער „היברו אימיגריישאן פראגרעסיוו סאסייעטי" וועלכער שיקט די 15 דאלאר און דער אימיגראנט ווערט אריינגעלאזט.

לעזט נאך אמאל אט פלויז די טרוקענע דריי פאקטען און איהר וועט מוזען צוגעבען אז איינע פון די וויכטיגסטע סאסייעטיס אין וויניפעג, איז די „היברו אימיגריישאן פראגרעסיוו סאסייעטי". זי איז וויכטיג, ווייל קיין יניפעג ציהט זיך יעצט דער אימיגראציאנס שטראם, דער שטראם פערטראגט אויך גענוג אידען, און אידען פאהרען ניט, נור זיי לויפען! זיי לויפען פון דעם אנטיסעמיטישען און הוליגאנישען פייער און מאכען דערום פיעלע טעותים, דורך וועלכע זיי ווערען אפטמאל צוריקגעשיקט.

ווער פון אייך, לעזער, האט ניט קיין פריינד וואס דארפען פאהרען, עמיגרירען? ווער ערוואַרטעט דען ניט אימיצען פון „אלד קאנטרי"? און ווער נאך מעהר ווי א איד פיהלט מיט דעם עלענדען, אומגליקליכען, גער'רודף'טען אידישען עמיגראנט? און ווער נאך מעהר ווי אידען דארפען בעלאנגען צו אזא פעראיין? און אט ענדע צעהלט דער פעראיין בלויז 60 מעמבערס! בלויז די 3 קורצע פאקטען, בלויז די 3 האט דער פעראיין געהאלפען און שוין האט ער זיך פערדיענט געשטיצט צו ווערען פון דער גאנצער היגער אידישער בעפעלקערונג אהן אויסנאהמע פון פארטיי, אנשויאונג א. ד. ג.

דער פעראיין נעהמט זיך יעצט טהעטיג צו זיין ארגאניזירונג. מיר-ווינשען איהם פון טיעפסטען הארצען ערפאלג און ווילען אין דער זעלבער צייט ווינשען אז אונזערע לעזער זאלען זיך פעראינטערעסירען אן דעם פעראיין און זיך אנשליסען אלס מעמבערס.

דער 8 זייטענדיגער „איד".

איינינע גראטולאציאנס בריעף האבען מיר בעקומען, אבער זייט די צייטונג עקזיסטירט האבען מיר ניט געדרוקט קיין לויב בריעף און מיר ווילען אויך די יעצטיגע ניט פערעפענטליכען. אבער מען פרעגט ביי אונז: ווי קומט עס וואס ניט האבענדיג קיין ריכטיגען איידזשענט, ניט האבענדיג קיין גרויסע פינאנציעלע מיטלען, ניט האבענדיג קיין שום שטיצע פון קיינעם, זיינען מיר דאך אומשטאנד צו פערגרעסערען די צייטונג, וואס בעת זי האט געהאט א רייכע פאבלישינג קאמפאני האט זי דאס ניט געקענט טהאן.

דערויף איז אונזער ענטפער:

עס איז נאך וועניג פאר א צייטונג צו האבען א רייכע קאמפאני, עס איז נאך וועניג פאר א צייטונג אפילו ווען זי האט גאר א סך געלד. דער עיקר איז די סימפאטהי פון די לעזער. בלויז א דאנק דעם קען א צייטונג פראגרעסירען און — לאמיר דאס מאל מיט שטאלץ צוגעבען — די צייטונג האט לעצטענס געקראגען סימפאטהי צווישען דער היגער אידישער בעפעלקערונג מעהר ווי תמיד; די לעזער בעטראכטען דעם „איד" אלס זייערען א פריינד, זיי רופען זיך אב אויף אונזערע אויפרופען און ערפילען אונזערע בקשות. און אויב אונזערע לעזער וועלען אויך ווייטער אונז אזוי העלפען מאראליש און מאטעריעליש, אויב זיי וועלען אויך ווייטער, עכ"פ ווי ביז איצט, ניט לאזען אונז שטעהן אליין, דאן זיינען מיר זיכער צו מאכען פון דעם „איד" א צייטונג מיט וואס די היגע אידען וועלען זיך מעגען גראטולירען.

גוי'אישע און אידישע סטאָרס.

עס האט איין לעזער פערדראסען, למאי מיר האבען אויף דעם זעלבען פלאץ אין נומער 13 „דער איד" געשריבען דאס פיעלע היגע אידען שטופען זיך ליעבערשט אין די דעפארטמענט סטארס, וואו אפטמאל ווערען זיי אויסגעלאכט פאר זייער „ענגליש ספיקען"; זיי לויפען אהין כאפען מציאות, דאן ווען די זעלבע מציאות קענען זיי קריגען אין א אידישער סטאר און צו מאל נאך ביליגער. דער אויבענדערמאהנטער לעזער האט אונז אבגע'מוסר'ט אין א בריעף: „סטייטש, נים אלע אידען לויפען דאך דוקא אין גוי'אישע סטארס און ווארום עפעס זאלען מיר וועלען נאכטהאן די גאלישענס און שרייען „סווי דאָ סוואהאָ"? אידען קויפען אי אין אידישע סטארס אי אין גוי'אישע, וואו עס מאכט זיך". אזוי שרייבט אונז אונזער לעזער.

מיר זיינען נאטירליך איינפערשטאנדען אז מיר טארען ניט נאכטהאן די גוים, די גאלישענס, ווען — ווען ביי אונז וואלט מען באמת געקויפט וואו עס מאכט זיך. ווי זשע איז אבער דער דין, אז א אידישער קרעמער זעהט זעלטען אן א אידישען קונה ביי זיך אין סטאר? מיר וועלען אייך פאר א ביישפיעל ברענגען איינינע סטארס וואס זיינען ביי אונז ניט אדווערטייזט אצינד, אט למשל די „האב קלאדינג סטאר", פארטינאל'ס, טשאלי שעכטער'ס און אנדערע. מיר קענען זיי וועניג וואס, דאך איז עס אונז בעקאנט אז דיעזע קרעמער פערקויפען גאנץ ביליג. נון, פרעגט זיי, ווען זעהען זיי אן א אידען? אדער נעהמען מיר דא אויף דער נארד ענד די גרענד קלאטהינג סטאר, ל. גאלדשטיין'ס, גראנאווסקי'ס און די אנדערע, אלע זיינען זיי קרעמערס וואס שטעלען זיך צופריעדען מיט קליינע פראפיטען און דאך קומט זעלטען ווען א איד צו זיי קויפען.

מיר האבען דא ספעשיל אויסגעזוכט קרעמערס וועלכע אדווערטייזען ניט אין „איד", אום איהר זאלט ניט חושד זיין אז מיר זוכען זיי צו אדווערטייזען, אלזא גאנץ פרעמדע מענשען און מיר וואלטען אייך ראטהען מיט זיי זיך דורכריידען און איהר וועט דאן קומען צו דעם זעלבען בעשלוס ווי מיר, און נעמליך: מען לויפט אין די קריסטליכע דעפארטמענט סטארס נאך מציאות, ניט ווייל אין א אידישען סטאר קאסט טהייערער, חלילה! אדרבה, עס קען זעהר זיין אז בילינער און אפשר טאקע פיעל בילינער, אבער ביים גוי איז געשמאקער.

און געווארען איז עס אן עפידעמישער אונטערנאנג, ווער שמועסט ביי די קליינשטעדטעלדיגע ווייבער, זיי לויפען פארטאג, אהן און אטהעם. מען קוקט דארטען אויף זיי ווי אויף נאראנים, פיעלע לאכען אב פון זיי, פון זייער דיאלעקט, פון זייער אידישער נאז. אבער דאס שטערט זיי ניט, עס האלט זיי ניט אב!

און צולעצט לאמיר אייך זאגען א סוד: אונז האט מען אין א היגען גרויסען דעפארטמענט סטאר געזאגט גאנץ פשוט: „מיר ווילען ניט האבען קיין אידישע קונים!" און דיעזער סטאר האט כמעט אלע נארד ענדער ווייבער פאר קאסטימערס.

מיר האבען דעם מענעדזשער געפרעגט: „היתכן? דו האסט דאך כמעט 90 פראצענט פון די היגע אידען אלס קונים". דערויף האט ער אונז גאר פשוט געענטפערט: „אדרבה, נעהמט זיי אייך צו, איך דארף זיי ניט!"

אט ווארום אונז פערדריסט אזוי ווארום אונזערע ווייבער, די אידישע קונים שטופען זיך דארט, וואו מען האט זיי פיינד, דארט וואו מען וואלט זיי ניט געוואלט אנקוקען אפילו, און נור דערפאר האבען מיר אזוי זיך אויסגעדריקט אין יענעם עדיטאריעל און ווער ווייס וויפיעל מאל און ווי שארפער נאך אונז וועט אויסקומען וועגען דעם זעלבען ענין נאך צו שרייבען און צו שרייבען.

טראַגישע ענדע פון אַ העברעאישען שריפטשטעלער.

עס האט, דוכט זיך, דער יונגער העברעאישער שריפטשטעלער אשר ביילין, געהאט געשריבען א סעריע ארטיקלען אין דער ווילנער העברעאישער טאג צייטונג „הזמן", וואו ער האט זיך געווענדעט צו די ליעבהאבער פון העברעאיש, דאס אנשטאט קעמפפען מיט די אידישיסטען זאלען זיי בעסער אין אכט נעהמען די פיעלע העברעאישע שריפטשטעלער וואס האבען אפטמאל פשוט ניט קיין פאפיר און טינט, זאל מען אזעלכע יונגע לייט שטיצען אז זיי זאלען האבען א מעגליכקייט פארטצוזעצען זייער ליטעראַרישע ארבייט.

אונגעפעהר דאס זעלבע האט אויך אמאל אונזער רוסלענדער קארעספאנדענט געשריבען וועגען די רוסישע העברעאישע שריפטשטעלער.

ווי וויט זיי האבען רעכט געהאט, קען דיענען דער זעהר טרויעריגער פאקט, די מעלדונג פון די אידיש רוסישע צייטונגען דאס דער בעקאנטער העברעאישער שריפטשטעלער מ. פייטעלזאן, מיטארבייטער אין כמעט אלע העברעאישע אויסגאבען, איז בגאנגען זעלבסטמארד, ווייל ער האט ניט געקענט מאכען קיין לעבען. זיין לעהרער פראפעסיאן האט איהם וועניג געגעבען און זיין שרייבער טאלאנט — נאך וועניגער.

יעצט, נאטירליך, וועט מען איהם מאכען שעהנע הספדים, ארויסגעבען זיינע שריפטען, שטעלען כאטש א גייסטיגען מאנומענט א.ז.וו. עס איז אבער פאר קיינעם קיין סוד ניט אז צווישען די חובבי שפת עבר געפינען זיך פיעלע רייכע אידען וואס וואלטען געקענט און בעדארפט פערמיידען אזעלכע טראגעדיעס ווען זיי זאלען די העברעאישע שפראך ליעבען מיט אן אמת. א פאנד מוז געזאמעלט ווערען אום צו שטיצען די ארימע העברעאישע שריפטשטעלער, דאמיט וואלט מען מעהר געווינען פאר דער „גבירה" ווי מיט פאמפלעטען און דרשות.

ה. גאלדבערג.

די הינגע דאלאר מאַכערס

ניט קוקענדיג אויף אלע לויב ליעדלעך, ניט קוקענדיג אויף די גרויסע און ווייט פערשפרייטע מודעות און אפטמאל איבערטריבענע אדווערטייזמענטס איז וויניפעג דאך נאך א יונגע שטאדט, נאך ווייט ניט ענטוויקעלט ווי עס דארף צו זיין. די וויניפעגער איינוואהנער, ניט קוקענדיג אויף זייערע גרויסע געשעפטען, אויף זייערע גרויסע פערדיענסטען וואס זיי מאכען דא, זיינען זיי נאך אלץ ניט יענע „איינגעוואקסענע" בעלי בתים ווי למשל אין דער איסט אדער ווי אין דער אלטער היים. מען פיהלט זיך דא אליין, ניט קוקענדיג אויף די אלע פריינד און קרובים וואס רינגלען ארום. מען מעג זיך לאכען דערפון, דאך איז עס פארט אמת ווען מען זאגט אז דער בית הקברות איז א גרויסער רינג פון דער קייט וואס פערבינדט דעם מענשען מיט זיין שטאדט און דורך וואס ער פיהלט זיך היימישער און מעהר צוגעבונדען צו זיין פלאץ.

נאך מעהר יונג, נאך וועניגער פעסט איז דאס אידישע וויניפעג. ווי בכלל אידען פיהלען מיר זיך ניט איינגעוואָרצעלט, ניט איינגעוואקסען און צוגעוועהנט מיט דער פרעמדער, נייער שטאדט. עס זיינען פאראן טאקע אויסנאהמע אויך ווי למשל די „אלד טיימער" וועלכע האבען דא אבגעלעבט זייערע יאהרען, האבען דא ערצויגען זייערע קינדער, האבען דא געליטען, געארבייט און זיך ארויפגעארבייט. זי פיהלען זיך שוין אלס תושבים; אזוי איז עס אויך מיט זייערע קינדער וועלכע האבען זיך געלערענט אין די היגע סקוהלס, האבען זיך ערצויגען און אויפגעוואקסען דא. אנדערש אבער איז עס מיט די יונגערע, די ניט לאנג אריבערגעקומענע, זיי פיהלען זיך דא אבסאלוט פרעמד, אלעס וואס זיי טהוען אדער ווילען טהאן אויף'ן געזעלשאפטליכען געביעט איז עס מעהר אויס געוואוהנהייט ניט צו זיצען לעדיג, אדער — אין בעסטען פאל — איז די ארבייט שוין צו וויכטיג זי צו פערנאכלעסיגען. אמת איז אפילו אז אויך ביי די לעצטע איז פאראן אן אויסנאהמע, אבער זי איז צו אונבעדייטענד אז זי זאל בעמערקבאר זיין. דאס רוב וואס קומען אהער פיהלען זיך ווי שכנים אין א פרעמד הויז פון וואנען זיי דארפען זיך באלד ארויסציהען.

דער ערגסטער עלעמענט וואס קומט אהער איז דער דאלאר זוכער. ער קומט לכתחילה אראב מיט טארבעס; אזעלכע מיינען אז וויניפעג דארף זיי רק געבען, אז דא איז א פלאץ נור צו נעהמען. זיי אנערקענען ניט קיין כלל ארבייט, האלטען זיך ווייט פון אלעם און אלעמען, האבען ניט אין זינען קיין זאך אויסער זייער אייגענעם פאקעט. „מיר זיינען געקומען — זאגען אזעלכע קליינליכע עגאיסטען — אין דער ווייטער, פערוואָרפענער וועסט ניט צוליעב אידעאלען, נור צו מאכען א דאלאר" און זיי מאכען טאקע. קיין זאך איז ניט צו שווער, קיין לומפעריי איז ניט צו שענדליך און קיין ניעדערטרעכטיגקייט איז ניט צו מיאוס, „מען מאכט דעם טולער!"

זיי בעציהען זיך צו אלעם מיט א געמיינער צינישער גלייכגילטיגקייט, שפעטען און לאכען אב פון יעדען וואס איז טהעטיג אין געזעלשאפטליכער ארבייט: זיי קוקען אויף יעדער זאך מיט גוטע בליקען כל זמן עס ניט פראפיט, עס ברענגט דעם דאלאר. און וואס מעהר פערדראסיג איז: ניט נור שעהמען זיי זיך ניט, נור זיי זאגען עס אייך גאנץ אפען און ווען זיי טהוען אב א געמיין שטיקעל ארבייט, דערצעהלען זיי דאס אייך און ווערען אפילו ניט רויט דערביי. איז כל זמן אזעלכע מענשעלעך ארבייטען נאך פאר זיך אליין, כל זמן זיי ליעגען נאך בעגראבען אין זייערע ד' אמות און האבען נור אין זינען זייער איינענע קישקע איז עס נאך צו דערליידען, כאפען זיך אבער אזעלכע חברה אריין צווישען כלל טהוער, קריכען זיי. אבער צו צו א שטאדטישען אינסטיטושאן, זיינען זיי פשוט א געפאהר צו פערניכטען ניט נור די אינסטיטוציאן און די ארבייט פון די פריהערינע, נור אויך צו פעראנקערען די ארבייט אויף ווייטער. און עס איז ניט נור א גוטע זאך, נור עס איז א היילינער חוב אויף יעדען מיטגליעד פון א סאסייעטי, קאנגרעגישאן, פעראיין א. ד. ג. אויסצוזוימען פון זיך אט די חברה.

איהר וועט אפטמאל הערען פון פערשיעדענע מענשען וואס נעהמען אנטהייל אין פערשיעדענע וואהלטהעטיגע ארגאניזאציאנען, דאס זייערע ארגאניזאציעס וואלטען אויפגעבליהט, נור דער אדער יענער איז א א שטערונג, דער אדער יענער זוכט ניט דעם טובת הכלל, נור די טובה פון זיין קעשינע, אדער ער איז א רודף אחרי הכבוד און רואינירט דאדורך דעם אינסטיטושאן און די גוטע אויפריכטיגע ארבייט פון די פריהערינע און איצטיגע מתעסקים. איהר וועט אפטמאל בעמערקען ווי אן אינסטיטוציאן פראגרעסירט, מאכט פארטשריטע און פלוצים זעהט איהר ווי עפעס ווערט דארטען די ארבייט צו ביסלעך אבגעשטעלט, פון דעם פראגרעס לאזט זיך אויס א בוידעם און די פריהערינע היציגע מתעסקים ווערען אבגעקיהלט און עס לענט זיך זיי נאר די האנד ניט עפעס אויפצוטהאן פאר דעם אינסטיטושאן, פאר דער ארגאניזאציאנען וואו זיי האבען פריהער אזוי ענערגיש, אזוי געטריי געארבייט. ווען איהר בעמערקט אזא איבערקעהרעניש, זאלט איהר וויסען אז דערין זיינען שולדיג אט די „טולער יעגער", די וואס זיינען געקומען אהער מיט זייערע ענדלאזע קישקעס, וועלכע איהר וועט אין קיין פאל און אין קיין צייט ניט פול מאכען; ווייסט אז דאס זיינען די טארבע טרעגער וואס האבען נאך ניט פערפולט זייערע לעבעדיגע זעק וואס זיי האבען מיטגעבראכט מיט זיך פון יוראפ, פון דער איסט אדער פון די סטייטס; ווייסט אז דאס זיינען די אנקערס וואס שטעלען אב די טהעטיגקייט פון יעדער אונטערנעהמונג נור דערפאר וואס אדער זיי ווילען דערפון פראפיטירען פינאנציעל אדער זיי זוכען כבוד, א זאך וואס זיי האבען קיינמאל ניט געקראגען אין זייער פריהערינער היים.

מיר האבען זיי דא די צרעת'ן אין וויניפעג א היפש ביסעל. ביז ניט לאנג צוריק האבען די יונגע לייט, די פראגרעסיווע, די ראדיקאלען, זיך כאטש געקענט בערימען אז זייער פעלד, זייער געזעלשאפט איז ריין פון אזעלכע פוילע און שעדליכע עלעמענטען, אבער אויך צווישען זיי האט זיך לעצטענס בעוויזען דער ספידעמישער „טולער זוכער" אן אויך זייער ארבייטס פעלד קויפט אן פערפעסטעט צו ווערען מיט זיי.

און אזוי גוט ווי די קאנגרעגיישאן אידען, אזוי אויך די ראדיקאלען, דארפען מיט אפענע אויגען שטעהן אויף דער וואך און דורכדרינגליך בעמערקען אט דיעזע שעדליכע חברה לייט און זיי זגרויסשמייסען פון זייער מיטטע ווייל אזוי גוט ווי די קאנגרעגיישאן, דער אונטערשטיצונגס פעראיין, אזוי אויך די ראדיקאלע ארבייט ווערט אן